

RESUM DE L'ARTICLE "LA COMMUNICATION EN CLASSE: ONZE DILEMMES" de Philippe Perrenoud. Cahiers pedagogiques. Setembre de 1994

TERESA JULIÀ. NOVEMBRE 1994.

1. Pel que fa al torn de paraules i el silenci

A la classe és necessari demanar paraula per poder permetre un intercanvi ordenat i cal reconèixer el mestre com el que organitza els debats.

A l'escola "el silenci és or". És necessari per escoltar i per treballar. Malgrat tot la mestra el trenca al seu gust per completar consignes, o per renyar a un alumne.. Quan el mestre diu que "vol sentir volar una mosca" li molesta que parlin els alumnes. Per altra banda quan demana la seva participació, li molesten els silencis, i els interpreta com un signe de resistència, d'indiferència, de manca d'interès.

El mestre pretén tenir el privilegi a la vegada d'imposar el silenci i de trencar-lo, de dir qui ha de parlar i qui ha de callar, quan i perquè.

Si el mestre abusa d'aquest poder els alumnes oblidaran el que volien dir, i perdran l'interès de la conversa que no deixa lloc a l'improvització, al desordre, a l'iniciativa. Donaran respostes convencionals, aquelles que el mestre desitja, sense implicar-se, o sigui sense aprendre realment.

1 Dilema: Com controlar el torn de paraules sense esterilitzar els intercanvis, matar l'espontaneïtat, el plaer?

2. Entorn a la justícia

La paraula hauria de ser un vehicle per aprendre, per argumentar, d'assajar i formular una observació, una hipòtesi, un raonament, de prendre part activa en la construcció de situacions problemes i en la seva resolució.

Normalment però són els alumnes amb menys dificultats els qui monopolitzen la paraula, però el mestre no pot sistemàticament fer-los callar sense ferir-los o desencoratjar-los. Els alumnes que guanyarien parlant no gosen fer-ho perquè no tenen confiança amb ells mateixos, ni se senten escoltats, tenen por de que se'n burlin. El mestre necessita d'alumnes que l'ajudin per progressar, per fer funcionar una activitat. Contradictòriament quan més ambiciosa és una activitat col·lectiva, el mestre depèn més dels alumnes que el puguin ajudar.

2 Dilema: Com manejar una igualtat sense ferir alguns alumnes i provocar als altres sense violentar-los, sense interferir les regles del joc social?

3. Entorn de la normativa

Moltes vegades veiem que si corregeix a un alumne mentre està parlant, aquest perd el fil del seu discurs, del que volia dir, i no pot continuar. D'altre banda si no corregim res trobarem les crítiques dels companys, dels pares. No és fàcil saber quan recordar i corregir és formatiu i quan destorba un aprenentatge més important.

3 Dilema: Com respectar les normes de la llengua sense reduir als alumnes al silenci o a dir banalitats prudents?

4. Entorn de la mentida

La veritat és un valor educatiu important i la mentida és signe de persona immadura o dolenta. Els adults no accepten que els alumnes tinguin les seves raons per no explicar-ho tot quan per ells és oportú. "Deu ha donat la paraula a l'home per poder dissimular el seu pensament".

Quan li demanem a l'alumne que digui tot el que pensa, que és pel seu bé, l'estem privant d'una forma d'identitat, d'autonomia, d'existència com a subjecte.

Quan agafem un alumne amb una mentida, ell mira de trobar excuses i nosaltres les anem rebaten. Posar sobre la taula totes les febleses, errors, és demanar a l'alumne que es quedi despul·lat, que agafi riscos, reals o imaginaris, davant d'un mestre que al fi i el cap l'avalua i decideix el seu futur.

Quan el mestre reconeix que pot prendre una distància tàctica entre el discurs i el pensament es troba que suporta difícilment aquesta distància perquè ell vol la confiança dels alumnes i li es difícil que el vegin com un adversari, i perquè ell vol educar alumnes sincers i honestos.

4 Dilema: Com valorar l'expressió oberta i honesta de les idees i dels sentiments sense prendre als alumnes el dret de no dir-ho tot?

5. Entorn de l'intimitat

Pensant en que és pel seu bé, no sembla escandalós que el mestre intervingui en una conversa privada, demanat als alumnes que ho expliquin en veu alta. "Això que dieu ens interessa a tots". Tampoc sembla escandalós dir a un alumne que ens sembla que no està escoltant "Què, a la lluna de València?" També, en moments en que l'alumne no segueix prou bé, o ens sembla que té algun problema no tenim cap recança en fer incursions en la seva vida privada. "Segur que has mirat la tele fins tard, em pregunto quina vida fas" "Vas brut, es que no es renten a casa teva?" "Avui també arribes tard, que no treballen els teus pares?".

En les pedagogies actives es dona molta importància a lligar l'escola a la vida. S'han de portar coses de casa, contestar enquestes, etc. Els alumnes encara no saben amagar la seva vida tan bé com els adults.

5 Dilema: Com fer entrar la vida a l'escola sense atemptar a l'esfera íntima dels alumnes i de llurs famílies? Com tractar l'alumne com una persona i implicar-lo en les activitats sense exposar-lo

6. Entorn del conflicte

El conflicte és mal viscut a l'escola. Els ensenyants que creuen en el conflicte cognitiu en tenen una imatge asèptica: pensen que ha de ser un conflicte tranquil, sense passions, sense implicació de la persona, sense vencedor i vençut. La comunicació pot ajudar a arreglar conflictes, però a classe molt sovint s'eviten els conflictes. La comunicació està associada a l'ordre, a l'harmonia més que a la negociació i a mesurar les forces.

Per altra banda tampoc podem pensar que l'escola és un lloc on hi ha violència, racisme. Quan parlem de mesurar forces és des d'un punt de vista verbal.

6 Dilema: Com no fer asèptica la comunicació, com lligar-la a la vida i a les seves contradiccions sense posar els alumnes i els mestres en perill?

7. Entorn del poder pedagògic

Ja que la conversa és fonamental per a la vida humana, el mestre se sent com un director d'orquestra, el que garanteix els intercanvis, llur contingut i nivell. La comunicació es portada per una persona més responsable i poderosa que és ensems jugador i àrbitre.. És ell que fixa les regles del joc. la comunicació doncs no és simètrica, però aquesta asimetria també apareix en l'ordre de les coses, és l'expressió d'un poder legítim. Ningú el qüestiona. El mestre s'amaga darrera aquest rol institucional. Els alumnes també parlen entre ells de maneres de protegir-se de l'autoritat, de les exigències de l'escola i el professor.

No parlar d'aquest poder i d'autoritat és renunciar a educar als alumnes en la vida ciutadana. També és no ajudar-los a comprendre el diàleg i ha tenir una reverència al poder. En síntesi així no ajudem a utilitzar la llengua i el pensament per negociar en una institució

7 Dilema: Com no emfatitzar la part de poder en la comunicació sense posar en qüestió l'autoritat del mestre? Com donar estratègies d'anàlisi i de negociació sense ser el primer "a rebre"?

8. Entorn de la xerrameca

Per el mestre la comunicació acceptable és aquella que ell organitza, i que porta. El demés és soroll. L'imatge d'una bona comunicació és la que està centrada en un tema, és ordenada, fa avançar un debat o una lliçó. Però aquest tipus de comunicació només és una de les raons que tenen els humans per comunicar-se. Els alumnes tenen necessiten de comunicar-se moltes coses alienes a l'activitat del moment. El mestre lluita contra aquestes derivacions i fa retornar als alumnes cap el tema tractat. És el seu paper, però si el juga amb massa rigorositat, priva als seus alumnes de la llibertat de riure, de xerrar, de tenir el temps per fer-ho

8 Dilema: Com implicar els alumnes en el projecte principal sense prendre el dret de xerrar? Com trobar l'equilibri entre el control i l'explosió de converses particulars?

9. Entorn de l'error, del rigor i de l'objectivitat

Es va a l'escola per aprendre, per apropiat-se dels sabers i sabers-fer reconeguts com a legítims. El paper del mestre és el de proscriure l'error, d'erradicar les representacions falses, i substituir per la veritat científica. El professor ha de trobar l'equilibri entre conèixer les representacions dels alumnes i els sabers escolars. Si el professor és capaç de donar lloc a les representacions dels seus alumnes, es troba amb móns subjectius, sovint coherents i potser més convincents que la teoria científica. Es troba en que li manca temps per el treball.

9 Dilema: Com fer lloc a les representacions dels alumnes sense posar en circulació teories falses i donar-els-hi crèdit? Com deixar que cadascú digui el que creu sense caure en l'obscurantisme i el relativisme? Com treballar amb l'error sense legitimar-lo?

10. Entorn de l'eficàcia i el temps didàctic

A l'escola el temps es or. Sovint el mestre organitza un pseudo-diàleg que li permet avançar i conduir els alumnes allà on ha projectat arribar. es desestima les intervencions divergents i donar canxa a les intervencions útils. Moltes vegades la pregunta que fa ja conté la resposta.

Si a l'inversa es deixar expressar lliurement als alumnes, seguir totes les pistes, analitzar totes les qüestions, entendre tots els dubtes, obrir tots els parèntesi, és pot perdre el fil conductor i al final ser molt lluny de l'objectiu proposat.

10 Dilema: Com deixar un espai per a la construcció interactiva dels sabers sense perdre el fil conductor?

11. Entorn de la metacomunicació i del sentit

El mestre parla de la comunicació, sobre la normativa, la forma de parlar, etc. Aquestes regulacions no són però una veritable metacomunicació. L'escola es caracteritza per una fugida cap endavant. No s'agafa el temps necessari per comprendre allò que s'està fent per donar-li sentit.

11 Dilema: Com fer un lloc a la metacomunicació i a la recerca de sentit sense desestabilitzar el grup classe i trobar-se en fals davant les demandes de l'institució?